

DE AFKOMST VAN JACOB VAN CANEGHEM

De figuur van Jacob van Caneghem, weldoener van het Blindenhuis aan de Coupure, werd aan de vergetelheid ontrukkt dank zij een recent artikel in het tijdschrift¹. Er blijkt nochtans enige verwarring te bestaan betreffende zijn afkomst, hij was geen geboren Gentenaar. Dit stelt geen groot probleem, onze archieven, i.h.b. het Stadsarchief in de Zwarte Doos, zijn rijk genoeg om alle desbetreffende onzekerheden uit de wereld te helpen.

De familie Van Caneghem was afkomstig uit de parochie Gavere² waar ze bij het begin van de 18^e eeuw voorkomt in de persoon van Jacobus Van Caneghem. Deze Jacobus, zoon van Jacobus senior, werd geboren ca.1684 en overleed te Gavere op 4 februari 1754. Zijn beroep blijft onbekend maar men vindt wel dat hij op 24 juli 1723 in het huwelijk treedt met Livina Joanna Van der Schueren, dochter van Ferdinand en van Anna Maria Luytens. Livina Joanna was geboren te Gavere op 21 maart 1693 en overleed er op 14 oktober 1759³.

Uit dit huwelijk werden tussen 1724 en 1738 acht kinderen geboren. Of de omgeving van de grote stad een speciale aantrekking uitoefende weten we niet, maar het is een feit dat later vier van deze kinderen naar Ledeberg komen wonen. Dit zijn:

- Theresia Ferdinanda (°1724) getrouwd met Jacobus Poppe die ca.1760 een tijdlang schepene was van de heerlijkheid van Sint-Pieters Ledeberg;
- Catharina Bernardina (°1726) getrouwd met Pieter Van der Cruyssen en in tweede huwelijk met de meester chirurgijn Pieter Francies Rottiers, haar beide echtgenoten waren echte Lede- bergenaars;
- Joannes Amandus (°1733) getrouwd met Catharina Walrode, ook uit een Ledebergse familie, die schepene was van zelfde heerlijkheid rond de jaren 1790;
- Tenslotte Melchior, de vader van onze Jacob.

Uit voorgaande bijzonderheden mag men afleiden dat de familie van eenig aanzien genoot op lokaal vlak.

Melchior Van Caneghem was het jongste kind in het gezin van Jacobus en Livina Joanna, geboren te Gavere op 26 februari 1738 en erft zijn eerder zeldzame doopnaam van zijn peter en maternele oom Melchior van der Schueren.

Hij trouwt op 24 augustus 1761 in de Gentse Sint- Pietersparochie⁴ met Joanna Maria Herman, soms ook Anna Maria genoemd, dochter van Pieter Herman fs. Amandus en van Isabella Van Ruyskensvelde. Haar vader was gezworen prijzer en costumier maar trad ook op als landmeter. Ambrosius Pauwels, proost van Sint-Pietersabdij, constitueert hem op 13 februari 1753 als prijzer ten platten lande voor de gebieden van de abdij⁵. We hebben echter nergens bevestiging kunnen vinden dat hij ook het ambt van greffier zou uitgeoefend hebben. Het gezin woonde te Ledeberg in een herberg genaamd *Het Sonneken* die stond langs de Hundelgemsesteenweg nabij de grens met Merelbeke en die Pieter gekocht had van de erfgenamen van jonker Albert Ghys soeverein balhuw van Vlaanderen⁶. Een andere dochter, Maria Theresia, was getrouwd met Livinus Petrus De Paepe een zoon van de baljuw van Melle en Gentbrugge Livinus De Paepe senior. Een zoon Petrus Jacobus Herman duikt op in talloze akten als baljuw van Schelderode, Oosterzele, Bottelare en andere omliggende parochies en tenslotte als baljuw van het “Land ende Marquisaet van Rhode”. De Potter vermeldt hem inderdaad als hoogbaljuw van Rode met het jaartal 1766⁷. Zoals veel andere “ambtenaren” onder het Ancien Regime onderhield Petrus Jacobus nog andere activiteiten. Hij is reeds baljuw wanneer hij een verzoek (requeste) richt tot Damp. Joannes Chrysostomus De Cauwer, proost van Sint-Pietersabdij, en verklaart dat hij zich sinds lang geoefend heeft wonend met de gezworen prijzer en landmeter Pieter Herman (zijn vader) in het uitoefenen van “desselfs foncties ende vacatien” en postuleert om aangenomen te worden in deze functies voor wat betreft de gebieden van de abdij. De proost gaat akkoord en schrijft de admissiebrief uit op 20 juli 1769.

Pieter Jacobus moet een vermogend man geworden zijn wanneer hij op 13 oktober 1774 voor de aanzienlijke som van 493-10-0 p.gr. wisselgeld als hoogste bieder een huis aankoopt groot 106 Gendtsche roeden gestaan aan den Rodtschen heirweg nabij Sint-Daneelscapelle (nu Jozef Vervaeenestraat) van ouds geweest zijnde een herberg genaamd De Capelle⁸.

Judocus van Wambeke fs. Jans, gewezen meier van de heerlijkheid Ledeberg maar wonend te Gent, is niet in staat een rente van 64 p.gr. af te lossen noch de intresten te betalen. De rente is bezet op een huis gelegen te Ledeberg langs de Hundelgemsesteenweg staande op eeuwigen cijnsgrond afhankelijk van de proostdij van Sint-Pietersabdij. Om zijn schuld te delgen verkoopt hij op 18 september 1763 dit huis aan Melchior Van Caneghem “backer van style” voor 80 p.gr. wisselgeld. Melchior betaalt kontant de koopsom en komt onmiddellijk in het gebruik⁹. De preciese ligging van het huis wordt niet nader omschreven maar van Ledeberg is een omvangrijke bundel straatschouwingen bewaard gebleven waarin Melchior frekwent voorkomt omdat hij de slechte

gewoonte had de straat voor zijn deur niet te onderhouden¹⁰. Zijn woning wordt soms genoemd liggend langs de dorpsweg naar Merelbeke en soms langs het “straetien leedende van den Driesch naer de herbergh de Moorlaen”. Men kan daaruit afleiden dat het huis moet gestaan hebben in de nabijheid van het kruispunt van de Hundelgemsesteenweg met de huidige Moriaanstraat. Dit is ongetwijfeld het huis waarin Jacobus Livinus enkele maanden later geboren wordt.

Over de bakkerij en negocie van Melchior hebben we geen inlichtingen. Men mag aannemen dat hij zich heeft kunnen opwerken tot een persoon van aanzien op lokaal vlak want hij en zijn schoonbroer Pieter Francies Rottiers legden op 21 november 1775 samen de eed af als pointers en zettters van Ledeberg. Nochtans belet deze aanstelling hem niet van ook nog een beetje te sjoemelen. In 1777-1778 heerste rond Gent en elders een gevreesde ziekte onder het hoornvee (runderpest) en de Staten van Vlaanderen hadden strenge maatregelen afgekondigd om de kwaal binnen de perken te houden. De gref-fiers worden verplicht denombrementen van het hoornvee op te stellen, alle verkopen te noteren en de dieren moeten vooraf gezond verklaard zijn. Zieke dieren werden gedood en de hun stal moest een zekere tijd ijdel (leeg) blijven. Op 16 april 1777 krijgt Melchior bezoek van jonker Charles Egide Wauters, baljuw van Ledeberg, die zijn stallen komt inspekteren en vaststelt dat vier koeien niet gedeklaard zijn en zonder gezondbrieven doorverkocht waren. Melchior antwoordt eenvoudigweg dat hij dit allemaal niet nodig vond en dat de kopers immers geen brieven gevraagd hadden. De baljuw klaagt hem aan en hij moet een boete betalen waarvan het bedrag onbekend blijft¹¹.

Een tiental jaren later besluit Melchior te stoppen met zijn handel, de reden wordt niet genoemd, en verkoopt het huis inclusief de “negocie” aan de meester bakker Pieter Guille De Maeseneere afkomstig uit Sint-Gillis-Dendermonde maar reeds gevestigd te Ledeberg want hij was getrouwd met een nichtje van Melchior nl. Joanna Theresia Poppe dochter van Jacobus en van Melchior's oudste zuster Theresia Ferdinanda. Melchior verkoopt hem voor de mooie som van 766-13-4 p.gr. wisselgeld het huis en erf met een boekweitpelmolen, de bakkerij en een bijbehorende kruidenierswinkel. De koper moet alle van de bakkerij en de voorraad kruidenierswaren overnemen waarvan de waarde nog moet bepaald worden door gezworen prijzers¹². De koopakte wordt getekend op 30 november 1787 maar de koper zal slechts in het gebruik komen op 1 oktober 1788. Daarna ontstaan moeilijkheden omdat men niet overeenkomt in de schatting van de waarde van de over te nemen goederen en omdat de koper treuzelt om de koopsom te betalen. Op 25 februari 1788 laat Melchior clach-

te (inbeslagneming) leggen op het huis. Om de zaak recht te trekken gaat Pieter de Maeseneere een lening aan van 200 p.gr. wisselgeld bij een zekere Paulus Agon, hovenier wonend buiten de Petercellepoort, en op 3 juni 1789 noteert Anthone De Rouck, greffier van Ledeberg, dat de clachte gelicht werd¹³.

Uit het huwelijk van Melchior met Joanna Maria worden tussen 1762 en 1777 tien kinderen geboren. Jacobus Livinus is hun tweede kind (en tweede zoon) en wordt geboren en gedoopt op 30 Jan 1764 in de Sint-Pietersparochie. De reeds genoemde Jacobus Poppe is zijn peter, zijn maternele grootmoeder Isabella Van Ruyskensvelde is meter¹⁴.

Over de jeugd en vroege beroepsactiviteit van Jacobus Livinus hebben we geen informatie. Maar 25 jaar oud en juist meerderjarig duikt hij weer (ongenoemd) op in het jaar van de Franse Revolutie 1789.

In de Sint-Baafsparochie wordt op 31 augustus 1789 Joanna geboren en de volgende dag 1 september gedoopt als onwettig kind van de 22-jarige Maria Verspeyen en een onbekende vader¹⁵. Peter is de verder onbekende Petrus Van Larebeke maar de naam van de meter is veelzeggend: Joanna Herman!

Maria Verspeyen was dochter van Josephus Martinus, zoon van de schipper Remigius Verspeyen, en van Maria Isabella Francisca Artois die afkomstig was uit de Sint-Gertrudisparochie te Leuven. Het gezin woonde met negen kinderen in Sint-Niklaasparochie op de Graslei; Maria was het oudste kind gedoopt op 21 september 1767 onder de namen Maria Josepha¹⁶.

Onderpastoor J.E. Lancksweert van Sint-Baafs die het kind gedoopt had overdreef schromelijk toen hij schreef dat Joanna een kind was van onbekende vader. Want op 15 september 1789 wordt ten huize van de familie Verspeyen voor notaris Joannes Engelbertus Van Belle het huwelijkskontraat afgesloten tussen “sieur Jacobus Livinus Van Caeneghem, coopman binnen Gendt, en joffrauw Marie Verspijen¹⁷ geassisteert met sieur Joseph Verspijen, coopman in vremde bieren binnen Gendt, en joffrauw Isabelle Artois, haeren vader ende moeder. Alvooren verclaert de future bruydeghom dat hij “*het kindt bij de future bruydt gebaert*” – deze zinsnede heeft belang, zie verder – erkent als hun wettigh kindt...”¹⁸.

Twee dagen later wordt deze eerste episode afgesloten met het huwelijk van beide hoofdpersonages op 17 september 1789 in de Sint-Niklaas parochie¹⁹, ze hadden dispensatie verkregen over de drie roepen. De getuigen waren een zekere heer Joannes Baptista Verrier uit de Sint-Martinus en Guillielmus Verspeyen uit de Sint-Niklaasparochie. Deze laatste was een volle kozijn

(cousin germain) van Maria Josepha, zoon van Remigius jr. een broer van Josephus Martinus, en zal later mits dispensatie trouwen met haar zuster Catharina.

De tweede episode gaf aanleiding tot een juridisch en administratief feuilleton.

Gezien de inhoud van het huwelijkskontraat mogen we aannemen dat voor de tijdsgenoten in 1789 daarmee de zaak afgehandeld was. De pastoor van Sint-Niklaas had het niet nodig gevonden in de huwelijksakte melding te maken van de wettiging van Joanna Verspeyen, voortaan Joanna Van Caneghem geheten. Hij had evenmin de pastoor van Sint-Baafs op de hoogte gebracht zodat deze laatste ook niets genoteerd had in apostille bij haar doopakte. Ter verontschuldiging moet gezegd worden dat dergelijke informatie soms wel uitgewisseld werd tussen pastoors van verschillende parochies maar het was zeker geen gewoonte, en een algemene regel terzake is ons niet bekend.

Maar 23 jaar later begint men zich blijkbaar zorgen te maken. In de zomer van 1812 (de datum staat nergens genoteerd) dienen “Jacques Lievin Van Caneghem et son épouse Marie Verspeyen négociants a Gand” – alles moet nu in het Frans verlopen – een verzoek (requête) in bij de rechtbank van eerste aanleg van het eerste arrondissement van het Schelde departement zetelend te Gent. Ze laten zich bijstaan door de pleitbezorger (avoué) Jean Dhuyvetter en vragen dat de nodige melding zou gemaakt worden in de registers van de burgerlijke stand om de toestand van hun kind (Joanna/Jeanne) te staven (“corroborer le titre et la possession d’etat légitime de leur dit enfant”). Met registers van de Burg. Stand bedoelt men hier de oude parochieregisters. Deze waren in iedere onlangs opgerichte gemeente in beslag genomen door het nieuwe bestuur (le conseil municipal) en dienden bij gebrek aan beter als burgerlijke stand.

Daarop begint de juridische molen te draaien. Vooraf moet een vertaling gemaakt worden van het uittreksel uit het huwelijkskontraat. De rechtbank doet uitspraak op 10 september 1812, het vonnis bepaalt dat kopie van het vonnis moet geregistreerd worden in de marge van de doopakte van het kind (dit is St-Baafs reg.51) en in de marge van de huwelijksakte van de ouders (dit is St-Niklaas reg.144) en legt bovendien de officier van de burgerlijke stand verbod op om voortaan kopies van deze akten af te leveren tenzij deze voorzien zijn van de door het vonnis opgelegde aanvulling. Vermits de oude parochieregisters dergelijke ingrepen niet toelaten wordt in beide registers in de marge een korte nota gekribbeld en een omstandige tekst 8 blzn. lang ingekleefd in beide registers met alle bijzonderheden ter zake. Een beampte

noteert plichtsgetrouw dat dit gebeurd is op 14 september dito.

Wie dacht dat daarmee de kous af was had het mis!

Want iemand (wie?) ontdekt al vlug dat het vonnis verwijst naar het uittreksel van het huwelijkskontrakt maar dat de naam van het onwettig geboren kind daarin niet genoemd wordt (zie boven) en het vonnis bijgevolg onvolledig was. Er werd dus een kind gewettigd maar de wet wist niet wie dit was !

Ditmaal zijn het niet de ouders maar wel Jeanne Van Caneghem “dite Mimi” zelf en haar echtgenoot Eugène De Naeyer, renteniers te Gent, die bij zelfde rechtbank een verzoek indienen ter aanvulling van het vonnis. Op 23 november 1812 beslist deze in een tussenvonnis dat dit niet zo maar kan gebeuren, vooraf moet de familieraad bijeengeroepen worden. Onder voorzitterschap van de vrederechter Jean Debbaut komt deze raad bijeen op 16 januari 1813, bijgestaan door de pleitbezorger Charles De la Ruelle, en verenigt niet minder dan 11 personen of echtparen. De meeste zijn broer of zuster van Jacobus of Marie maar er is zelfs een groot tante Jeanne Verspeyen, haar echtgenoot Luc Philippe Tralin en hun zoon Alphonse bij. Deze familieraad is eigenlijk een maat voor niets want de aanwezigen gaan onmiddellijk akkoord om te verklaren dat het uiterst nuttig en gewenst zou zijn het verzoek in te willigen.

Daarop beslist de rechtbank bij vonnis van 30 augustus 1813 dat het verzoek toegestaan wordt in analoge termen met het eerste en dat opnieuw vermelding ervan moet gemaakt worden in de marges van de registers. Uiteindelijk blijkt de zaak afgehandeld te zijn op 1 december 1813 wanneer de officier van de burgerlijke stand François Verhegghen bevestigt dat dit gebeurd is en opnieuw een uitvoerige tekst 12 blzn. lang ingekleefd wordt in de registers. Bovendien voegt men in register 51 nog een kopie toe van het uittreksel uit het huwelijkskontrakt van 15 september 1789.

Ondanks alle breedsprakerige argumentatie blijven toch een paar vragen onbeantwoord. Waarom heeft men zo lang gewacht om een juridische aktie te ondernemen en wat was de werkelijke reden ervan? Men zou kunnen vermoeden dat bepaalde eigendoms- en/of erfenisrechten een rol speelden in de achtergrond maar daarover komt men niets te weten.

Gontran Eryvnyck

NOTEN

- 1 Luc Devriese en Katrien Molders, *Wie was Jacob Van Caneghem?* Ghendtsche Tydinghen, 41^e jrg. nr.6 (2012) blzn.458-473.
- 2 Bron: Doc. Centrum van de gemeente Melle, kopies van de parochieregisters Gavere 1626-1796, volumes PR42-D tot -F.
- 3 Alhoewel de parochieregisters van Gavere beginnen in 1626 hebben we geen voorouders van Jacobus teruggevonden. Dit laat veronderstellen dat de familie toch elders haar oorsprong vond. Heeft zijn huwelijk hem naar Gavere gebracht ?
- 4 De heerlijkheid Ledeberg was geen afzonderlijke parochie maar maakte deel uit van de Sint-Pietersparochie.
- 5 RAG, Fonds Ledeberg, reg. nr.38 fo.36vso, en ook bundel nr.59 (wettelijke passeringen).
- 6 RAG, Fonds Ledeberg, bundel nr.52.
- 7 Fr. De Potter, Geschiedenis van Schelderode, lijst van hoogbaljuws. Zie ook RAG, Fonds Ledeberg, bundel nr.57.
- 8 RAG, Fonds Ledeberg, bundel nr.57.
- 9 RAG, Fonds Ledeberg, reg. nr.38 fo.131-134vso.
- 10 RAG, Fonds Ledeberg, bundel nr.4.
- 11 RAG, Fonds Ledeberg, bundel nr.58.
- 12 RAG, Fonds Ledeberg, nrs. 42 en 61.
- 13 RAG, Fonds Ledeberg, bundel nr.65.
- 14 SAG, P.R. St-Pieters nr.378, ter inzage op microfilm MF/531.
- 15 SAG, P.R. St-Baafs nr.51, op microfilm MF/472.
- 16 SAG, P.R. St-Niklaas nr.127, op microfilm MF/495.
- 17 Zo staat het in de tekst, en ook in de doopakten van enkele andere kinderen. Twisten over de zgn. “juiste” spelling van doop- en familienamen onder het Ancien Regime is nutteloos en gewoon tijdverlies !
- 18 Een uittreksel (niet de volledige tekst) van het huwelijkskontraat is ingekleefd in P.R. nr.51 van St-Baafs bij de doopakte van Joanna.
- 19 SAG, P.R. St-Niklaas nr.144, op microfilm MF/497.